

LINN STRØMSBORG

**NOOIT
NOOIT
NOOIT**

**VERTAALD UIT HET NOORS
DOOR LIESBETH HUIJER**

ZWARTJES & LABOVIĆ

Deze uitgave is mede tot stand gekomen dankzij een subsidie van NORLA,
Norwegian Literature Abroad.

ISBN 978 90 391 0077 6

ISBN 978 90 391 0078 3 (e-book)

ISBN 978 90 391 0079 0 (audio)

NUR 302

© 2025 Uitgeverij Zwartjes & Labović, onderdeel van VBK|media, Utrecht

Oorspronkelijk verschenen onder de titel *Aldri, aldri, aldri*.

Copyright © 2019 Flamme Forlag. Deze uitgave is tot stand gekomen door
bemiddeling van Sebes & Bisseling Literary Agency.

Vertaling Liesbeth Huijjer

Omslagontwerp Alexandra de Vries

Auteursfoto Heidi Furre

Vormgeving binnenwerk Elgraphic

www.zlpublishers.nl

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining niet toegestaan. Niets
uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
door middel van druk, fotokopie, online-publicatie of op welke andere wij-
ze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

Zwartjes & Labović vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en ver-
antwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van
het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier
waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

MOEDERS

Mijn oma trouwde op haar zeventiende. Samen met opa kreeg ze vier kinderen en nu wonen ze in Altea in Spanje. Daar wonen ze al zolang ik me kan herinneren. Mijn moeder heeft het bijna nooit over haar ouders, maar soms komt er een kaartje met de post, en met kerst of op verjaardagen komt er een pakje dat we bij het postkantoor moeten ophalen. Oma schrijft met sierlijke letters op de enveloppen en de kaarten die erin zitten. Er staat nooit meer op dan 'gefeliciteerd met je verjaardag' of 'fijne kerstdagen en een gelukkig nieuwjaar'. Ik weet dat oma schildert en dat opa graag leest, maar meer weet ik eigenlijk niet. In mijn tienerjaren wilde ik ze graag een keer opzoeken, ik zeurde een halfjaar lang bij mijn ouders, maar ze zeiden nee, ook toen ik zei dat ik het zelf kon betalen. Ik begreep niet dat ze nee zeiden omdat oma en opa geen bezoek wilden, niet van mij, en niet van iemand anders. Ze hebben vrienden zat, maar kinderen waren eigenlijk niets voor hen. Mijn moeder vertelde dat ik haar, toen ik klein was, vroeg waarom oma en opa kleinkinderen hadden als ze toch geen tijd met hen wilden doorbrengen. 'Ik heb me ook altijd afgevraagd waarom ze kinderen kregen,' antwoordde mijn moeder zachtjes, en iets harder zei ze dat oma en opa elkaar hadden en dat dat genoeg voor hen was.

Mijn andere oma wilde haar hele leven al graag kinderen. Ze trouwde toen ze negentien was en zag voor zich dat ze vijf kinderen zouden krijgen. Die zouden een kamer delen, want ze hadden nog geen geld om een groter huis te kopen, maar ze zouden van elkaar houden en alles zou goed komen. De kinderkamer die ze op de eerste verdieping hadden klaargemaakt door een muurtje in de woonkamer te bouwen bleef jarenlang leegstaan. Er kwamen geen kinderen. De kamer nam ruimte in, een eeuwige herinnering aan de kinderen die nooit kwamen. Oma vulde de kamer met spullen. Ze kocht een mooi servies voor speciale gelegenheden dat ze nooit gebruikte. Ze kocht beeldjes die te kostbaar waren om uit te stallen, want ze mochten niet breken. Ze poetste het zilver en sorteerde het in de ladekast in de kamer in de woonkamer. Na de feestdagen borg ze de feestversiering op in dozen waarop stond wat erin zat. Ze versierde elke kerst, Pasen, zomer en winter het huis, ook al woonde zij er alleen met haar man. Ze gingen elke zomer op reis, gingen door het hele land kamperen, dronken koffie uit een thermoskan, poseerden in de stralende zon voor de sneeuwwallen langs bergweggetjes, visten zonder iets te vangen, zonnebaadden op campings terwijl gezinnen om hen heen het achtergrondgeluid van hun vakanties vormden. Spelende kinderen die haar 's morgens wakker maakten. Oma stond op, zette koffie, gaf opa koffie op bed, ging daarna buiten naar de buurkinderen zitten kijken die voor hun eigen caravan een handenklapspelletje speelden.

‘We hadden kinderen moeten krijgen,’ zei ze tegen opa.

‘Ik weet het,’ zei opa.

De jaren gingen voorbij en er kwamen geen kinderen. Ze legde zich erbij neer dat ze geen moeder zou worden. Er was niets aan te doen. Het was gênant om door artsen onderzocht te worden, bovendien werd er geen oorzaak gevonden. Bij sommigen lukte het gewoon niet, en daar was zij er een van. Maar de kinderen in de buurt noemden haar wel 'moeder'. De deur van het rijtjes-huis waar ze nu al vijftien jaar woonden stond altijd open. De keuken beneden zat vol met buurtkinderen die wisten dat ze altijd welkom waren, om te komen kletsen, voor een boterham met stroop, een glas water met ijsblokjes of soms zelfs limonade. Ze zaten op de keukenstoelen aan tafel, waar altijd vier stoelen stonden hoewel oma en opa maar met z'n tweeën waren en er bijna nooit iemand kwam eten. Ze bungelden met hun benen en kauwden op witte boterhammen, vertelden oma wat ze hadden beleefd. Ze mochten in de tuin siringen plukken, en langzamerhand ontstond er een pad over het gazon voor het keukenraam door de talloze kindervoeten die een sluipteg door de tuin namen in plaats van om het huis heen te lopen.

En toen kwam papa.

Hij kwam bijna twintig jaar en twee weken te laat, maar hij kwam ook precies op tijd. Nu waren ze met z'n drieën en de kamer in de woonkamer werd leeggeruimd en ingericht. Eerst met een ledikant, daarna met een groter bed, een bureau, een kledingkast en een ladekast. Ze gingen nog steeds kamperen, de eerste zomer met een baby, toen met een peuter, later een jongetje dat samen met zijn vader ging vissen en met zijn moeder boeken las. Ze reden kriskras door Noorwegen, van zuid naar noord en weer terug, ze reden over boswegen en door tunnels, bezochten familie en lieten de zoon zien die eindelijk was gekomen.

In de tuin waar de kinderen uit de buurt een pad voor ons hadden gemaakt, zette ik mijn eerste stapjes. Ik leerde lezen in papa's oude bed in de kamer in de woonkamer. Ik kreeg mijn eerste wespensteek op de buitentrapp waar de deur nog steeds

altijd openstond. Ik kreeg met kerst voor het eerst griep en mocht in oma's bed liggen terwijl de anderen aan het kerstdiner zaten en cadeaus openmaakten.

'Hoe wist je dat je kinderen wilde?' vroeg ik oma een keer toen we buiten in de tuin onder de seringen zaten.

'Dat wist ik gewoon,' zei ze met haar zonnehoed op haar permanentkrullen.

'Maar hoe weet je dat je het gewoon weet?'

'Geen idee,' zei ze. 'Maar toen ik opa ontmoette, wist ik ook gewoon dat hij het was. En ik wist gewoon dat ik kinderen wilde. Veel kinderen.'

'Maar jullie kregen alleen papa?'

'Ja, maar hij was de liefste zoon die we konden krijgen,' zei ze. 'Bijna net zo lief als jij,' en toen pakte ze mijn hand – haar zachte, gerimpelde hand om mijn bruinverbrande, klamme hand in de warmte.

'Wil je nog limonade?'

'Ja, graag.'

Mijn moeder was negentien toen ze mij kreeg. Ze had mijn vader op de middelbare school leren kennen. Ze raakte vlak na de examentijd zwanger, mijn vader nam mijn moeder mee naar zijn ouders en vertelde wat er was gebeurd. Opa stond op en liep weg, oma pakte mijn moeders hand en beloofde dat ze voor haar zouden zorgen. En voor mij. Mijn moeder werkte tijdens haar zwangerschap als secretaresse, nam elke ochtend de bus naar de stad terwijl haar buik onder haar kleren groeide, en in haar buik groeide ik. Mijn vader werkte als fietskoerier, en toen ze belden om te zeggen dat de weeën waren begonnen, stond hij op het punt om met een pakje naar Smestad te gaan. Hij kon het niet afleveren, en het ging mee naar het ziekenhuis, waar hij de wachtkamer binnenstommelde en naar mijn moeder vroeg. Vlak voordat ik geboren werd viel hij flauw, maar hij was weer bij bewustzijn toen ze me eruit tilden, me op mijn moeders borst legden en zeiden dat hij vader was geworden. Ik werd om tien voor vier geboren, had tien vingers en tien tenen, mijn vaders neus en mijn moeders ogen. Oma was de eerste die ons in het ziekenhuis bezocht. Sinds ze te horen had gekregen dat ik zou komen, had ze babykleertjes gebreid. Opa had een appartement voor mijn ouders gehuurd waarvan hij hun de sleutel gaf toen ze met mij uit het ziekenhuis kwamen. 'Jullie kunnen niet meer in dat kot wonen,' zei hij. Hij maakte de deur open en zei dat mijn vader naar binnen moest gaan.

Het was een tweekamerappartement in de wijk Tøyen, in Oost-Oslo, met een schuin dak en een kapot raam, maar er was plek voor drie. Het was dichterbij mijn moeders werk en bij het nieuwe werk dat mijn vader vond nadat hij stopte als fiets-

koerier. Met de metro was het ook niet ver naar opa en oma.

Ik weet niets meer van dat appartement, want we verhuisden voordat ik vier werd, maar mijn moeder heeft aangewezen waar het was. Ik woon er nu tweehonderd meter vandaan en kijk vaak naar de ramen en denk: daarboven woonden papa, mama en ik. Ze waren nog maar net twintig, ze werkten zich kapot om te kunnen rondkomen, en ik groeide van eenenvijftig centimeter tot bijna een meter. Een paar jaar na mijn geboorte overleed opa, mijn vader bezocht hem elke dag in het ziekenhuis totdat er niemand meer was om te bezoeken. Ik weet nog dat de begrafenis in de winter was en dat iedereen verdrietig was. Ik maakte een tekening voor mijn vader om hem op te vrolijken, die hangt nog steeds bij mijn moeder aan de muur. Mijn vader overleed toen ik twintig was, en niemand kon een tekening maken die me zou opvrolijken. Niemand heeft dat ook geprobeerd.

Mijn moeder woont in haar eentje in het huis waar ik ben opgegroeid, en ze breit al sinds mijn negentiende babykleertjes.

Als ik op dezelfde leeftijd zwanger was geworden als zij, had ik nu een kind van vijftien gehad, dat misschien ook het eerste jaar in Tøyen zou hebben gewoond, en verwend zou zijn door een breiende oma die verhalen over mij vertelde van toen ik klein was, zoals oma mij verhalen over mijn vader vertelde.

‘Als je moeder wordt, ben je dat tot je dood,’ zegt mijn moeder. ‘Je houdt nooit op moeder te zijn. Van het moment dat jij werd geboren tot de dag dat ik doodga, zal ik altijd je moeder zijn.’

Ik ben vijfendertig. Ik wil geen kinderen.

Het eerste vriendje dat zei dat hij kinderen met me wilde, werd boos toen ik zei dat ik geen kinderen wilde. 'Weet je het zeker?' vroeg hij eerst. 'Ik weet het zeker,' zei ik. 'Dat kun je niet nu al zeker weten,' zei hij. 'Je bent te onvolwassen,' riep hij. 'Je weet niet wat je mist,' zei hij huilend. Een paar maanden later gingen we uit elkaar. Onze ruzie werd afgesloten met zijn vraag of ik erover na kon denken, en ik zei dat ik dat zou doen, maar dat deed ik eigenlijk niet. Ik wist dat ik geen kinderen wilde. Niet met hem, niet met iemand anders en vooral niet met mezelf. Als ik soms wandel in de buurt waar hij woont, ben ik bang om hem tegen te komen. Hij is vader geworden. Ik stel me voor dat hij aan komt lopen met zijn zoon of dochter in de kinderwagen, en ik stel me voor dat hij langs me loopt zonder me te zien, of dat hij een praatje wil maken, dat we naar elkaar glimlachen en elkaar misschien omhelzen, dat ik naar het kind kijk – want dat doe je dan – en zeg: 'O, wat lief.' Of: 'Wat is hij groot geworden.' 'Het is een meisje,' zou hij antwoorden. Dan zouden we afscheid nemen en ik zou in m'n eentje verder lopen, hij met het kind in de kinderwagen, helemaal gelukkig. Hij zou denken: ze is eenzaam. Hij zou denken: ze heeft spijt. En: gelukkig zijn we uit elkaar gegaan. Ik zou denken dat hij er heel moe uitzag, maar dat hij wel gelukkig leek.

En jij bent net zo eenzaam als ik als je 's nachts wakker ligt en niet kunt slapen. Alleen is het niet de hele nacht stil.

Er is niet veel waar ik zeker van ben in het leven. Ik verander – net als iedereen – de hele tijd van mening. Ik ben nu eenmaal niet dezelfde persoon als toen ik jonger was, en ik zal over tien jaar ook niet dezelfde zijn als nu. Maar één ding heb ik altijd geweten: ik zal nooit kinderen krijgen. Ik heb nooit kinderen gewild. Ik heb nooit begrepen waarom wij mensen kinderen krijgen.

Dat wil zeggen: ik snap dat onze soort zich op die manier voortplant, dat we er nu niet waren geweest als niemand zwanger werd en een gezin stichtte. In een gezin werd op elkaar geteld, een kudde bood ons bescherming tegen de rest van de wereld. Ik snap dat we seks hebben om de menselijke soort niet te laten uitsterven.

Ik zie steeds meer van mijn vrienden kinderen krijgen, want we worden ouder, want ze doen wat ze moeten doen, wat er van hen wordt verwacht, en het belangrijkste van alles: ze doen het omdat ze het willen. Ze ontmoeten iemand, worden verliefd, raken zwanger en krijgen samen kinderen. Eerst worden ze twee in plaats van één, dan drie in plaats van twee. Het is de bedoeling dat we ons vermenigvuldigen, het is niet de bedoeling dat we alleen zijn.

Ik wacht er al mijn hele leven op dat ik van mening verander, dat ik op een dag wakker word en iemand anders ben dan gisteren of vorig jaar, iemand anders dan wie ik als kind, tiener en jongvolwassene was. Ik wacht erop dat ik hetzelfde wil als de rest. Maar dat wil ik niet. Het is voor mij even natuurlijk om geen kinderen te willen als dat het voor sommige van mijn vrienden is om ze wel te willen. Wat zij al wisten toen ze klein waren, heb ik ook gevoeld, maar dan andersom.

Ik ben niemands moeder, ik heb er geen behoefte aan om iemands moeder te worden. Ik heb genoeg aan mezelf. Vanaf mijn geboorte tot aan mijn dood zal ik met mezelf leven. Voor mij is dat genoeg.

Dit is niet iets wat ik met anderen bespreek. Het is eerder iets waar ik me voor schaam, iets wat ik uit de weg ga, waar ik met lange verbale omwegen omheen loop. Als mijn vrienden het over kinderen hebben, verander ik van onderwerp. Ik wil niet overtuigd of stellig overkomen, want misschien word ik op een dag wakker en ben ik een van hen geworden: een doorsnee vrouw van in de dertig die zwanger wil worden, een gezin wil stichten, en die mijn leven, mijn lichaam, mijn hart wil verruimen, om plaats te maken voor anderen. Je mag best van mening veranderen.

Ik zoek naar beroemde kinderloze voorbeelden. Dat is niet zo eenvoudig als je zou denken. Jane Austen had geen kinderen. Geoff Dyer heeft geen kinderen. Stevie Nicks heeft geen kinderen, maar wel een stiefzoon. Frances McDormand heeft een geadopteerde zoon. Als er al boeken of films bestaan over vrouwen die er bewust voor hebben gekozen om geen kinderen te krijgen, heb ik ze niet gezien of gelezen.

Samantha in *Sex and the City* is de eerste die ik kan verzinnen als het over tv-series gaat. Carrie Bradshaw is de tweede. Maar van de vrouwen in die serie bewonder ik Miranda het meest, die er tot het einde toe ambivalent tegenover staat. Ze blijkt in seizoen twee een *lazy ovary* te hebben en heeft opeens nog maar één werkende eierstok en daarom produceert haar lichaam om de maand een eitje, in plaats van elke maand. Als ze onverwachts toch zwanger raakt, houdt ze het kind en is daar gelukkig mee. Ze wordt moeder, en heeft een inwonende oppas. Ze werkt en gaat uit met haar vriendinnen, ze gaat totdat ze trouwt op dates, en eigenlijk lijkt het bijna of de enige verandering in haar leven is dat ze een nieuw mens heeft om van te houden, dat ze daarnaast ook opvoedt. Als ik kinderen zou krijgen, denk ik niet dat het zo makkelijk zou gaan. Ik zou het me niet kunnen veroorloven om iemand in huis te nemen om op mijn kind te passen. Philip en ik zouden samen zijn. Met een kind. Bovendien is *Sex and the City* fictie, de serie gaat eigenlijk ook niet over kinderen en de werkelijkheid, maar vooral over seks en vriendschap. Carrie wordt nooit gevraagd of ze kinderen wil. Mij vragen ze daar de hele tijd naar.

Ik vraag Anniken of ze meer kinderloze voorbeelden kan bedenken. Na lang nadenken zegt ze: Moeder Teresa.